

Litteraturöversikt

TITEL:

The "Russian" Civil Wars, 1916–1926.
Ten Years that Shook the World

FÖRFATTARE:

Jonathan D. Smele

FÖRLAG:

Hurst & Company, London, Paperback
2016

Det fanns många ryska inbördeskrig. Den här gedigna översikten med drygt hundra täta sidor bara av fotnoter går igenom dem alla: armenier mot azerer och mot turkar, ryssar mot ukrainare, ryssar mot georgier, muslimska uppror och befrielsekamp längs Östersjöns kuster.

När tio års krigande var över 1926 hade 1917 års lilla bolsjevikiska sekt utmanövrerat alla folkligt större radiala konkurrenter samt tagit och lyckats behålla det ryska hjärtlandet. Den ur spillrorna av tsardömet framstampade Röda armén, Trotskys skapelse, hade raderat ut "de vita" – alla inte enbart hopplöst reaktionära – och blivit av med deras inkräktande västallierade. Men segern var inte fullkomlig. Finland, Estland, Lettland och Litauen hade vunnit sin självständighet. Och det nya Polen hade drivit tillbaka Moskvas härskaror. De kunde annars ha fortsatt västerut, hotat Berlin och i världsrevolutionens namn helt ändrat förutsättningarna för det Europa som skulle hämta sig efter första världskriget.

Krigen ändrade framför allt Lenins skapelse i hård och brutal riktning. Fröet hade till synes ofrånkomligt såtts till de grymheter som skulle skölja över Stalins rike fram till och med den stora terrorn. Och de drog med sig de sista av bokens alla personligheter, segrare som förlorare.

TITEL:

The End of the Cold War 1985–1991

FÖRFATTARE:

Robert Service

FÖRLAG:

Public Affairs, New York 2015

Med sina drygt 600 sidor är det här en rejäl genomkörare av det kalla krigets slutakt. Det handlar om upprepade kritiska avgöranden och händelser för snart en mansålder sedan; en del känns nytt därför att det har glömts bort. Märkligt är att påminnas om hur toppmöten till sist genomfördes på löpande band, och hur Tjeckoslovakiens store motståndsmän Vaclav Havel hann vara med som deltagare i den döende Warszawapaktens sista möten.

Den brittiske författaren och historikern Robert Service hanterar skeendet lite från sidan, och tyngdpunkten i den massiva berättelsen ligger på spelet, maktspelet och samspellet mellan USA:s president Ronald Reagan och Sovjetunionens siste generalsekreterare/ president Michail Gorbatsjov. De hade sina sekundanter i utrikesministrarna George Shultz och Eduard Sjvardnadze. Dessa fyra var det som gjorde slut på den nukleära kapprustningen och den till synes oförsonliga rivaliteten mellan två maktblock.

Mot sig hade kvartetten oron hos bundsförvanter/lydriken liksom båda sidors hökar, inte minst förstås i Pentagon respektive den sovjetiska generalstabens, och de fyra var själva inte alltid överens. Likafullt lade de grunden för vad Kreml i kollektiv förnekelse försökt hindra: Sovjetunionens försvinnande som global militär makt. Men – idag dras vi med Putin.

TITEL:

Asia and the Great War. A Shard History

FÖRFATTARE:

Xu Guoqi

FÖRLAG:

Oxford University Press 2017

Det var med Asiens inträde som Det Stora Kriget (the Great War) 1914–1918 blev något mer än ett europeiskt självmordsförsök. Med deltagandet i och erfarenheterna av detta första världskrig förlorade de asiatiska folken också mycket av sin respekt för det vita herraväldet. Även om det skulle krävas ännu en global våldsomvälvning innan kolonialmakterna slutgiltigt gav upp, ger denna bok av en historiker i Hong Kong bilden hur striderna i Flandern och på östfronten för hundra år sedan i grunden rubbade en världsordning.

Denna första genomförda behandling av de viktigaste asiatiska ländernas krigsroll kastar sitt ljus, politiskt, kulturellt och militärt över en kvintett. I Kina, Japan, Indien, Vietnam och Korea drogs mängder av människor in i kriget som soldater eller arbetskraft. Särskilt märklig är det indiska samhällets beredvillighet att kämpa för sina brittiska härskares mål, även om författarens verkliga syfte är att trycka på ländernas gemensamma upplevelser som öppnade kraven på frigörelse och nationell självständighet. Men den pan-asiatiska gemenskap som Japan i krigets spår ville aktualisera gavs ingen livskraft.

Felet var Japans eget – med sina stormaktsambitioner blev det en ny våldets kolonialmakt.

TITEL:

Dömd till döden. Dödsstraffet i går, i dag, i verkligheten

FÖRFATTARE:

Lars-Åke Augustsson

FÖRLAG:

Carlsson Bokförlag, CPI Books, GmbH, Leck 2016

För tvåhundra år sedan höll Sverige en sorglig silverplats i Europaligan. Bara Spanien avrättade en större andel av sin befolkning. Det är en av de många uppgifter man hajar till för i denna faktsäckade uppslagsbok om dödens närvaro i världens sk rättvisa.

Nej, vårt land gick inte påfallande i bränschen för en annorlunda syn på maktens grepp om de syndiga människornas liv. Ända fram till 1972 hade vi kvar dödsstraff i krig. Hade ryssen under första hälften av det kalla kriget kommit med ofärd över landet kunde så sent i historien några av oss ha dömts till döden och kanske också pliktat med sina liv i en fullbordad avrättning. Förvånande för många är kanske dödstraffstakten i Singapore, åtminstone tidigare betraktat som ett asiatiskt litet mönsterland.

Annars fylls redogörelsen med detaljer från de vanligen utpekade värsta länderna, Kina, Iran och ett antal av USA:s delstater. Med narkotikans framfart har dessvärre även andra återfallit i grymt strafftänkande. Författaren argumenterar inte med yviga uttryck för sin humanism men plågar envist stillsamt det kollektiva samvetet. Kanske gäller det mest de tusenden som alltefter åren går och väntar och väntar på det slutgiltiga beskedet i Death Row.

TITEL:

Männen i Kreml. Inifrån Putins hov

FÖRFATTARE:

Michail Zygar

FÖRLAG:

Ordfront, Scandbook, Falun 2017

Man ska inte förvåna sig över allt beröm åt Michail Zygar. Som ingen annan har han lyckats teckna ryskt 2000-tal t o m annekteringen

av Krim. ”Det här är nog den bästa bok jag har läst om Vladimir Putins år som rysk ledare och maktspelet kring presidenten”, skriver i *Expressen* (2017-04-04) Stig Fredriksson, nestor bland Rysslandskännare.

Det som gör framställningen så bra är, förutom den i svensk översättning lediga stilen, att läsaren får något mer än ännu ett Putinporträtt – nämligen en bild av systemet Putin, i den mån man kan tala om ett system kring en tidvis nyckfull och dold härskare. Trovärdigt beskrivs hur raden av rådgivare har utfört sina ofta motstridiga roller under Putins väg från samarbetsvillig till västs motståndare i det stormaktsspel där Ryssland har krävt sin roll.

Att väst misskötte möjligheter till något slags samförstånd tycker även författaren, men frågan är vad som kunde ha blidkat alla dessa maktälskande funktionärer i en makaber dans kring köttgrytorna. Dmitrij Medvedev ville nog förhållandevis väl men, åter som regeringschef, har han fått demontera sina egna reformer. Andra i Putins krets har degraderats – kvar står några ungdomsvänner. Och Rysslands generaler? De tycks inte ha låtit sig intervjuas.

TITEL:

A Savage War. A Military History of the Civil War

FÖRFATTARE:

Williamson Murray & Wayne Wei-Siang Hsieh

FÖRLAG:

Princeton University Press 2016

En hel kontingent slets sönder. Krafter hade satts i rörelse som bäst kan förstås i termer av vad den franska revolutionen hade varslat om och vad den industriella revolutionen kunde åstadkomma av logistik och transporter. Tiden var inne för västvärldens konfliktfyllda skede av global dominans. Med massmedier

skapades folklig mobilisering; effektivare vapen, järnvägar och telegraf möjliggjorde ett helt nytt blodigt krig.

Det handlar inte om första världskriget utan förstås om dess föregångare, Amerikas brödrakrig och kampen om slaveriets upphörande, i en tjock bok av två militärhistoriker ur landets härskara. Pedagogiskt, med en rad återkommande slutledningar, reder författarduon bitvis fränt ut betydelsen av fältttåg, slag och generalers kompetens. Tonvikten läggs mer på kampanjerna i det vidsträcka västra krigsområdet än på Atlantregionen och Gettysburg.

Mycket lär ingalunda kännas nytt, marken är mer än väl upptrampad. Men boken är välgjort översiktlig och har fått översvalande beröm av raden av kännare med nestorn James McPherson i spetsen. En frestelse kanske för Civil War-buffs att köpa, medan det ännu skrivs och läses böcker vid sidan av nätet.

TITEL:

Putin Country. A Journey into the Real Russia

FÖRFATTARE:

Anne Garrels

FÖRLAG:

Farrar, Straus and Giroux, New York 2016

Putin har utbredd stöd bland ”vanliga ryssar” i det vidsträckta landet utanför Moskva och St Petersburg. Vill man få insikten om detta ytterligare styrkt finns det gott om belägg i USA-korrespondenten Anne Garrels bok om möten under många år med människor i den en gång stängda militär-industriella storstaden Tjeljabinsk.

Det är samma miljö som fick sitt stalinistiskt förflutna utforskat i Lennart Samuelsons *Tankograd* (SNS 2007). Sådant finns också med i beskrivningen av de öden som drabbat

detta samhälle i sydkanten av det lågvuxna Ural. Idag åter förstås påverkat av ryska ekonomiska bekymmer har det med sina chica butiker, femstjärniga hotell och varierat restaurangutbud genomgått en enorm förändring, och det är i huvudsak en medelklass som framträder, deltagare i och offer för utbredd korruption.

Men nästan alla, från de förhårdade nyttjarna av systemet till kritikerna och de eldsjälar som jobbar för sina medmänniskor, tar till sig Putins bild av en USA-styrd västvärld som förödmjukar Ryssland och vill det illa. Ett hårdare styre har dessvärre satt djupa spår. Saknas något i bilden? Ja, t ex vittnen om och mottagare av en stor idrottsnations förmågor.

Böckerna är anmälda av Olof Santesson.